

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Lenky Sládkové **Státní umělecké ceny za první republiky**

Studijní program Dějiny novější české literatury, FF JCU

Disertační práce Mgr. Lenky Sládkové, věnovaná státním cenám v meziválečném Československu, náleží svým tématem to oblasti kulturních dějin a sociologie literární komunikace. Její základní přínos spatřuji ve využití doposud opomíjených pramenů úřední povahy, které přinášejí jednak nové informace o zázemí nejvýznamnější prvorepublikové literární ceny, jednak nabízejí zajímavý pohled na kulturní konstrukci československé státní identity, jež byla realizována prostřednictvím státních uměleckých cen.

Pro svůj výklad si autorka zvolila příhodná metodologická východiska: na úvodních dvaceti stránkách stručně a vcelku výstižně vymezuje teoretický rámec svého tématu, když nejdříve podává rámcovou informaci o teorii literárního pole Pierra Bourdieua a následně rekapituluje rozlišení různých forem kapitálu, které francouzský sociolog nabídl ve svých textech o teorii jednání a o kulturní produkci. Klíčové pak pro autorku bylo, jak s Bourdieuovými podněty naložil anglista John F. English, jehož práce *Ekonomie prestiže* vyšla roku 2011 v českém překladu. Z domácí odborné diskuse pak přímo navazuje na rozsáhlou přehledovou studii o historii českých literárních cen od Pavla Janáčka a Jiřího Trávnicka (doslov k výše zmíněné knize Englishově) a na teoretičtější zaměřené studie historicky výtvarného umění Mileny Bartlové, věnované otázkám kulturní konstrukce československé státní identity.

Své teoretické inspirace Lenka Sládková shrnuje výstižně, bohužel však bez navazujících otázek či úvah. Jako výraznější slabina práce se mi jeví skutečnost, že vhodně zvolený teoretický rámec se jen v malé míře promítl do historické zaměřené části disertace, tvořící její jádro. Je-li v úvodní části například vhodně připomenut zásadní Englishův názor na údajné přesycení kulturního pole cenami (s. 22), není tato teze kriticky ověřena na materiálu české literatury (L. Sládková svou pozornost soustředí výhradně na státní cenu a toto jistě významné ocenění nezasazuje do kontextu jiných literárních cen). Stejně je tomu ve věci členů porot. Autorka na s. 24 připomíná, že podle Englishe mohou být motivace pro členství porotách různé a nemusejí znamenat bezprostřední ekonomický profit, ale mohou zvyšovat porotcovu prestiž a ve výsledku navýšit jeho společenský kapitál. V práci samotné pak složení porot věnuje značný prostor (cenný je seznam všech porotců – viz Příloha č. 2), ovšem výklad prakticky výhradně sleduje řeč byrokratických pramenů, má popisnou povahu a zcela rezignuje na propojení s výše zmíněným teoretickým rámcem i s dobovým literárněhistorickým kontextem. Mám dojem, že autorka mohla např. v podobě několika sond ověřit Englishovy hypotézy na českém materiálu.

Disertace má primárně materiálovou povahu a autorka sama konstatuje, že jejím cílem bylo postihnout administrativní aspekty udělování státních cen. Tento záměr se jí podařilo naplnit a důkladný průzkum příslušné části fondu Ministerstva školství (Národní archiv) představuje její hlavní přínos, na který bude možné dále navazovat. Zejména mám na mysli průhledy do zákulisí, zpřístupňované citacemi zápisů z jednání porot, které ještě budou navazujícím badáním jistě vytěženy.

Kapitola o ustavení a fungování ministerského úřadu má z hlediska vytčeného cíle logickou strukturu, autorka nejdříve popisuje institucionální zázemí péče o slovesné umění a představuje několik klíčových aktérů. Výklad mohl být na některých místech hutnější, rozdělení textu do poměrně krátkých kapitol mu ubírá na čtivosti. Lenka Sládková zde správně upozorňuje, že při obsazování významných postů ve státní správě byl zpravidla kladen důraz na odbornost úředníků (s. 46n), což následně dokládá na třech osobnostech zevnitř uměleckého pole, jež se působily v rámci státní byrokracie. Mám dojem, že z hlediska tématu disertace by bylo účelnější, kdyby se podrobněji a analytičtěji věnovala roli historika umění Zdeňka Wirtha (třebas na úkor zmíněného F. Drtiny a J. Kvapila), který byl jako přednosta odboru národní osvěty klíčovou osobou zodpovídající za státní ceny a v této funkci působil po celou dobu existence meziválečného Československa (daná kapitola, s. 51–52, se omezuje jen na drobný spor v okamžiku jeho jmenování do funkce). Další informace o Wirthovi jsou pak rozptýleny v navazujícím textu. Výklad o struktuře příslušných ministerských oddělení místy přebírá jazyk pramenů byrokratické povahy, opět mám dojem, že i v těchto částech mohlo být soustavněji akcentováno hlavní téma práce (například pasáže týkající se dobové legislativy souvisejí s tématem disertace souvisí poměrně volně).

Výstižně a přehledně autorka líčí praktické otázky spojené s udělováním státních cen, ovšem sdělovaná fakta jsou poměrně slabě literárněhistoricky kontextualizována a interpretována. Hovoří-li se například o složení určitého orgánu, např. Literárního poradního sboru (s. 67–68), a v poznámce pod čarou jsou všichni jeho členové vyjmenováni, nabízelo se vyložit účast daných osobností z hlediska jejich místa v soudobém literárním poli: přiblížit k jaké generaci náleželi, zda byli členy nějakých profesních sdružení, jaký proud z hlediska soudobých literárních tendencí reprezentovali a co tedy jejich účast vypovídá o státní kulturní politice.

Soudobý literárněhistorický kontext mohl být soustavněji zohledněn i v kapitole věnované porotám státních cen. Na straně 87 například autorka zmiňuje veřejnou kritiku fungování státních cen ze strany Miroslava Rutteho a současně dodává, že tento kritik byl pozdějším velmi častým členem porot. Zde se přímo nabízelo vést úvahu o podobách vyjednávání a různých směnách kapitálů. Stejně tak by si důkladnější literárněhistorickou analýzu zasloužily zmínky o tom, že porotci prosazovali „srozumitelnou“ literaturu (s. 92). Když L. Sládková zmiňuje váhání poroty mezi Bezručovou *Stužkonoskou modrou* a Weinerovou *Mezopotámií*, očekával bych navazující úvahu o prioritách porotců a jejich postojích vůči literárnímu modernismu. Obecně se domnívám, že oddíl věnovaný složení porot mohl být analytičtější a mohl více zdůrazňovat literárněhistorickou perspektivu.

Za jednoznačnou přednost disertace pokládám skutečnost, že věnuje speciální kapitolu udělování státních cen příslušníkům národnostních menšin. Lenka Sládková je obeznámena se současnou diskusí o konceptu čechoslovakismu a vcelku funkčně na ni navazuje. Prezentovaná fakta zajímavě nasvěčují paternalistický přístup, s nímž mnozí čeští porotci přistupovali k oceňování slovenských děl, a silný nacionální prvek, jenž se uplatňoval při udělování cen německojazyčným autorům. Plastičnosti výkladu by prospělo, pokud by se autorka vydala i k dalším typům pramenů, než jaký představují ministerské spisy a zápisy ze schůzí porot (byť jsou samozřejmě zajímavé). Pokud by například více pracovala se slovenskými a německojazyčnými periodiky, získal by výklad další rozměr (např. v pasážích o antisemitsky motivované kritice oceněných německojazyčných autorů, s. 122, by bylo zajímavé znát ohlas těchto diskusí v německojazyčném prostředí).

Je dobře, že L. Sládková věnuje samostatnou kapitolu ohlasu státních uměleckých cen v dobovém tisku, byť z výše řečeného vyplývají hlavní limity této části: totiž že se její zájem omezil pouze na českojazyčná periodika. Domnívám se, že pohled na stránky slovenských novin a časopisů by ukázal, jak kriticky někteří Slováci československou státní kulturní politiku vnímali. Také v těchto pasážích bych ocenil citlivější interpretaci z hlediska dobové literární situace, některá konstatování si říkají přímo o předložení hypotézy.

Základní přínos posuzované disertace práce je zřejmý: Lenka Sládková prozkoumala prameny, které dosavadní výzkumy doposud nechávaly stranou, a soustředila rozsáhlý materiál, na který je možné dále navazovat. Za velmi cenné pokládám všechny přílohy práce. „Příloha č. 1 „prezentuje všechny oceněné umělce (tedy nejen spisovatele, které lze dohledat v on-line Databázi literárních cen ÚČL), „Příloha č. 2“ všechny členy porot a „Příloha č. 3“ seznam nominovaných literárních děl. To vše jsou zdroje, které budou dalším bádáním využívány a zasloužily by si edici v odborném tisku, samozřejmě opatřenou náležitým edičním aparátem a úvodní studií. Tento základní přínos by neměl zastřít limity práce: podle mého názoru mohla práce soustavněji přihlížet k aktuální situaci české literatury a prameny administrativní povahy mohly být interpretovány citlivěji. Jako možné řešení se nabízelo například zařazení analyticky pojatých případových studií/sond o konkrétní kauze, případu či autorovi, na němž by se ukázalo, co pro něj udělení státní ceny znamenalo (popularita, náklady knih, případné dotisky, ohlas atp.). Oceňuji, že v závěrečném odstavci (kapitolka „Možnosti dalšího výzkumu“) Lenka Sládková ukazuje, že si je existence pramenů jiného typu vědoma, a věřím, že bude v započaté práci pokračovat.

Práci hodnotím jako způsobitou k obhajobě a splňující požadavky disertační práce. Navrhuji klasifikaci prospěl.

K diskusi pak nabízím následující podněty:

- 1) Charakterizujte složení porot státní cen za literaturu z hlediska nejčastějších profesí, generační příslušnosti a přináležitosti členů k různým literárním tendencím, zohlednit lze i regionální aspekt. Lišila se praxe v obsazování porot v 20. a 30. letech?

- 2) V kapitole „Polemiky o státních cenách ve vztahu ke stranické příslušnosti“ pracujete s typologií Jaroslava Meda (*Literární život ve stínu Mnichova*). Proč jste si zvolila právě tuto diferenciaci literárního pole? Jaké jiné varianty by bylo možné použít?
- 3) V závěru píšete o možnostech dalších výzkumu: máte již nyní konkrétnější představu o osobnostech, fondech a pramenech, které by se nabízely pro další interpretaci?

V Praze 30. 5. 2023

PhDr. Petr Šámal, Ph.D., ÚČL AV ČR